

Презентація роботи з теми

Нескорені

Підготували учні 10 – А класу:
Заяц Мирослав
Матійчин Оксана
Координатор проекту
вчитель історії
Шістка Світлана Михайлівна

*Велику правду для усіх єдину,
Наш гордий клич народові
несе:*

*Батьківщині будь вірний до
загину,
Нам Україна вище понад все!*

У різні періоди Другої світової війни, Україна знаходилась під владою різних окупаційних режимів. Після приходу радянської влади до західно-українських земель у 1939 році, люди вітали «визволителів від польського рабства» — Червону Армію. Однак радянська влада виявилась не менш жорсткою за польську — колективізація, каральні акції. Всі ці дії підірвали авторитет радянської влади, та підсилили націоналістичні настрої серед населення. В тому ж році, 27 серпня було скликано 2-й Великий Збір ОУН в Римі, на якому новим провідником було вибрано Андрія Мельника. Однак не всі оунівці підтримали Мельника, і тому 10 лютого відбувся збір ОУН у Кракові, де було утворено Революційний провід ОУН на чолі із Степаном Бандерою.

Степан Бандера

Колискою Української Повстанської Армії стали Волинь та Полісся. Перші загони під назвою УПА—«Поліська Січ» створив з вибухом Другої світової війни отаман Тарас Бульба-Боровець в Сарненському районі селі Немовичі, де 28 червня 1941 року видав свій наказ під № 1 про початок боротьби з більшовиками, які декілька років раніш, разом з німцями, окупували Польщу. Ці загони діяли незалежно від німців проти решток розбитих радянських військ. Із кінцем 1941 року німці змусили Бульбу ліквідувати УПА—«Поліську Січ», після чого він перейшов у підпілля з частиною своїх — і створив нову повстанську формацію для боротьби проти німців і радянських партизанів, спершу під подібною ж назвою, а згодом як Українська Національно Революційна Армія (УНРА). З Бульбою співпрацювали члени ОУН під керівництвом А.Мельника, у яких були свої військові табори на півдні Крем'янецьчини та Володимирщини.

З осені 1942 року почали паралельно створюватися збройні загони ОУН на Поліссі й Волині, очолені Степаном Бандерою, що й також прийняли назву УПА. Ці загони 18 серпня 1943 роззброїли УПА—«Поліська Січ» Тараса Бульби: деякі члени останньої увійшли до нової УПА, яка, спираючися на мережу ОУН на північно-західних українських землях, набирала розмаху. Її організаторами були провідні члени ОУН: Дмитро (Роман) Клячківський, Ростислав Волошин, Я. Бусел. Першим командиром УПА став Клячківський (псевдонім Клим Савур), а шефом штабу — полковник УНР Леонід Ступницький (Гончаренко), начальником оперативного відділу став полковник УНР М.Омелюсік. Місцем постійно командування УПА стала Костопільщина.

УПА постала на Поліссі й Волині, передусім, як для оборони населення перед німецьким терором, так і для оборони перед радянськими партизанами, які взимку 1942—43 наступали з білоруських лісів, грабували населення — та своїми акціями провокували ще сильніші німецькі репресії .
Творці УПА розглядали її як можливий зародок регулярної української армії.
Безперечно, силою УПА було те, що вона спиралася на розгалужену мережу Організації Українських Націоналістів, яка користувалася підтримкою населення.

Територіально УПА ділилася на чотири частини:

УПА-Північ (Волинська, Рівенська і частина Житомирської та Київської областей);

УПА-Захід (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська та частини Закарпатської і Чернівецької областей), з окремою воєнною округою «Сян» (Перемищина, Холмщина, Лемківщина);

УПА-Південь (частини Вінницької і Хмельницької областей).

УПА-Схід (частини Київської і Чернігівської областей), частково сформована, окремого командування для УПА-Схід не створено. На цьому терені діяли лише поодинокі повстанські частини.

Територіальна структура УПА

Роман Шухевич

Головнокомандуючим УПА, з 1943р. по 1950р. був Роман Шухевич, псевдонім Тарас Чупринка. Маючи визначні здібності, він створив дієздатну, багаточисельну військову силу, котра потужно протистояла Німецьким і Радянським каральним військам.

Василь Кук

З 1950 по 1954 р.
очолював УПА Василь
Кук, котрий будучи
раненим в бою попав в
полон

За що боролися УПА

Українська Повстанська Армія бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і за те, щоб кожна нація жила вільним життям у своїй власній, самостійній державі. Знищення національного поневолення та експлуатації нації нацією, система вільних народів у власних, самостійних державах - це єдиний лад, який дасть справедливу розв'язку національного і соціального питання в цілому світі.

УПА бореться проти імперіалістів та імперій, бо в них один пануючий народ поневолює культурно і політично та визискує економічно інші народи. Тому УПА бореться проти СРСР і проти німецької "нової Європи".

УПА проти того, щоб один народ, здійснюючи імперіалістичні цілі, "визволяв", "брав під охорону", "під опіку" інші народи, бо за цими лукавими словами криється огидний зміст - поневолення, насильство, грабунок. Тому УПА бореться проти російсько-більшевицьких і німецьких загарбників, поки не очистить Україну від усіх "опікунів" і "визволителів", поки не здобуде Української Самостійної Соборної Держави (УССД), в якій селянин, робітник та інтелігент могли б вільно, заможнo і культурно жити та розвиватися.

Присяга вояка УПА

Я, воїн Української Повстанської Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед Святою Землею Українською, перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України та перед Найвищим Політичним Проводом Народу Українського:

- ⦿ Боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу.
- ⦿ В цій боротьбі не пожалію ні крови ні життя і буду битись до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України.
- ⦿ Буду мужнім, відважним і хоробрим у бою та нещадним до ворогів землі української.
- ⦿ Буду чесним, дисциплінованим і революційно-пильним воїном. Буду виконувати всі накази зверхників.
- ⦿ Суворо зберігатиму військову і державну таємницю.
- ⦿ Буду гідним побратимом у бою та в бойовому життю всім своїм товаришам по зброї.
- ⦿ Коли я порушу, або відступлю від цієї присяги, то хай мене покарає суворий закон Української Національної Революції і спаде на мене зневага Українського Народу.

Видавнича діяльність

Оскільки сили УПА напряду залежали від підтримки населення, повстанці мали розгалужену систему пропаганди, одним із засобів якої був друк листівок та газет. Крім них видавались і невеликі книжки, як наприклад «Концепція Самостійної України»(1949 рік), «Про наш плян боротьби за визволення України в теперішній обстановці»(1951 рік) та ін.

Крім цього видавалися книжки і іншими мовами, які розповсюджувались серед червоноармійців та російськомовного населення України, як наприклад «Кто такие бандеровцы и за что они борются».

Видавались звернення до червоноармійців та народів Кавказу та Сибіру із закликом підніматись на боротьбу із більшовиками. Крім листівок публікувалась величезна кількість ідеологічних та суспільно-політичних праць. Найвідомішими авторами цих праць були Петро Федун на прізвисько «Полтава», Осип Дяків «Горновий», Дмитро Маївський «Петро Дума».

Серед повстанців особливо шанувались перстні. Всі персні українського націоналістичного підпілля УВО, ОУН та УПА були саморобні. Здебільшого, ці перстені виготовляли самі учасники національно-визвольної боротьби в умовах суворої конспірації, невеликими тиражами, за спрощеною технологією. За спогадами ветеранів ОУН - УПА перстені виготовляли з відстріляних гільз та металевих конструкцій збитих літаків чи іншої техніки. Перероблялись також трофейні перстені (німецькі чи більшовицькі). Автори цих перстенів "заховані" за псевдонімами - так і залишаться переважно невідомими, як і місце виготовлення цих перстенів.

Серед перстенів УПА слід виокремити перстень із зображенням герба Галичини (лев, повернутий направо, що спинається на скелю) та двох тризубів справа та зліва від герба .

Зважаючи на те, що зображення на лицьовій поверхні вигравіруване із заниженням, а зображення тризубів виступають над поверхнею перстенья, можна припустити, що він використовувався як печатка у якійсь структурі Української Держави, проголошеній у Львові в червні 1941 р., про що свідчить гравірований напис на внутрішній стороні перстенья «Lemberg 1941».

Перстень із зображенням герба Галичини

Українські відзнаки 1939-1941 рр., які зустрічалися в УПА

Функції відзнак покладалися на деякі елементи одягу повстанців.

У першу чергу це стосується мазепинок та петлюрівок, оскільки вони мали характерний вигляд і були ознакою приналежності виключно до української армії. На шапки обов'язково кріпилися українські відзнаки: дехто мав кокарди, що використовувались ще у 1918-1921 рр., інші носили зразки, виготовлені для української допоміжної поліції у Генеральній Губернії.

Але в більшості вояки самотійно вирізали тризуби різного розміру та стилю, використовуючи будь-які доступні матеріали: гарматні або патронні гільзи, жерсть, дерево, пластик, тканину тощо. Шапкові відзнаки українських повстанців за виглядом відрізнялися великим розмаїттям, оскільки виготовляли їх за різних технічних можливостей та на власний смак.

Нагороди

Наказом Головного Командування УПА (ч. 3/44) від 27 січня 1944 року, в Українській повстанській армії заснована своя нагородна система. Згідно з цим наказом, нагороду міг отримати будь-який вояк, незалежно від рангу та службових обов'язків. Пропозиції щодо відзначення могли подавати сотенні УПА або вищі командири. Після затвердження комісією УГВР або відповідним штабом, виходив наказ про відзначення вояків, а повідомлення публікувались у повстанських газетах. Нагородженим надавався титул «Лицар Золотого (Срібного, Бронзового) хреста бойової заслуги». Першим з повстанців, хто отримав найвищу нагороду УПА — Хрест Бойової Заслуги, посмертно став Дмитро Карпенко на прізвисько «Яструб».

Рішенням УГВР 30 травня 1947 року, нагородження Хрестом бойової заслуги поширено на всіх учасників збройного підпілля.

Слід зазначити, що самих нагород довго не існувало. Тому, у наказі про введення нагород нічого не сказано про їх зовнішній вигляд. Справа просунулась, коли за неї взявся відомий на Західній Україні художник і митець Ніл Хасевич.

У своєму листі до УГВР, Ніл подав 16 ескізів нагород: 2 ескізи Хреста бойової заслуги, п'ять — Хреста заслуги, три «медалі за боротьбу в особливо тяжких умовах», чотири відзнаки приналежності до УПА, два — відзнаки до 20-річчя ОУН. Також Хасевич додав до листа інструкцію «Як виготовляти ордени, жетони і стяжки в підпільних умовах?». 30 червня 1950 року УГВР затвердила проекти медалей, а перші їх носії з'явилися у 1951 році. Було також схвалено пропозицію Ніла Хасевича щодо введення медалей «За боротьбу в особливо важких умовах» та «Х-річчя УПА». До цього часу невідомо, в якій країні було виготовлено

Вояки деяких відділів мали на шапках однакові відзнаки, що підтверджує існування централізованого їх виробництва одним майстром або однією підпільною «фабрикою». У курені «Хмари» (ТВ-21 трупі УПА-Захід), наприклад, вони мали вигляд фігурного блакитного щита з вимірами близько 3x2 см. із жовтим тризубом та жовтою обвідкою.

Відзнака Українського легіону полковника Р. Сушка

Відзнака Українського
Легіону полковника
Р.Сушка (інша назва -
«Військові Відділи
Націоналістів» - «ВВН») із
націоналістичним
тризубом (з мечем) та
написом «Слава Україні».
Випущена у Німеччині
восени 1939 р. Діаметр 45
мм.

Український Комбатантський Хрест

Відзнака встановлена українським комбатантським з'їздом у Кракові у 1941 р. для комбатантів (ветеранів) Українських Збройних Сил. Розмір 38х38 мм. Кріпилася на шпильці. Перевидана у 1948 р. (на закрутці) для членів «Об'єднання Українських Комбатантів».

Відзнака “ОУН. ДУН. 1941 рік”

«Дружин Українських
Націоналістів» (курнів
«Нахтігаль» та «Роланд»)
Виготовлена 1941 р. у
Німеччині. Розміри -
50x38 мм. Перевидана в
США у 1981 р.

Відзнака «25-річчя рейду УПА»

Встановлена у 1972 р. у США для відзначення рейду відділів УПА на Захід у 1947 р. Виміри 28х28 см.

Нагрудна гаптована відзнака

Нашивка на пілотку

Нагрудна гаптована нашивка

Кокарда

Кокарда -
використовували на
одностроях,
виготовлена у 1992 р.

Братство вояків УПА Карпатського краю

Відзнака на пілотку

Ювілейна відзнака 50-річчя УПА

На звороті напис: «Воля народам - воля людині» і порядкове число.
Виміри хреста 40x40 мм.

Ювілейна відзнака 60-річчя УПА

Встановлена Головною Булавою «Всеукраїнського Братства ОУН-УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки» в Україні у 2002 р. На звороті напис: «60 років 1942 - УПА - 2002» і порядкове число. Виміри хреста 37х37 мм. Нагороду виготовлено накладом 4000 шт. у Львові. Автор проекту відзнаки В. Турецький.

Ювілейна відзнака 50-річчя УГВР

Видана в Україні у 1994 р. На звороті напис: «За заслуги перед Україною». Виміри відзнаки 36x36 мм. Стрічка шириною 24 мм. блакитна з трьома вузькими жовтими смужками по середині

Відзнака 60-річчя рейду УПА в Румунію

Відзнака для відзначення 60-річчя рейду УПА в Румунію. В 2008 році Косівська райдержадміністрація та райрада Івано-Франківської області заснували спеціальну номерну пам'ятку. Її вручали родичам відомих учасників рейду.

Почесна відзнака 60-річчя УГВР

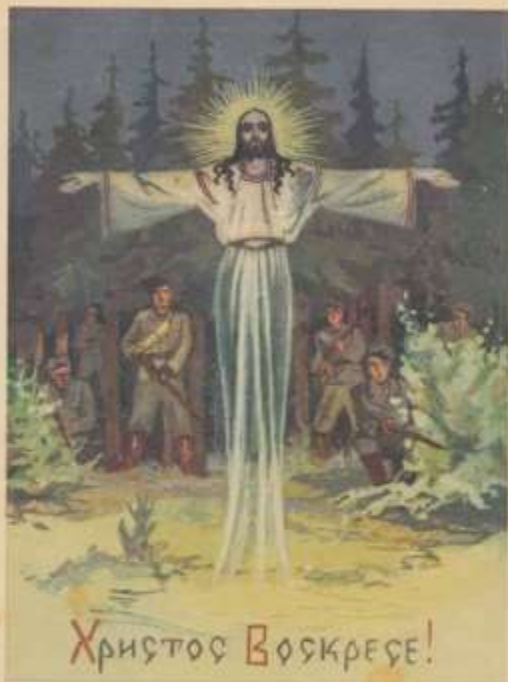
Встановлена у 2004 р. На звороті напис: «60 років Української Головної Визвольної Ради» і порядкове число. Виміри хреста 40х40 мм. Стрічка шириною 20 мм. блакитна з двома жовтими смужками. Автор проекту відзнаки В.Турецький

Різдвяні листівки УПА

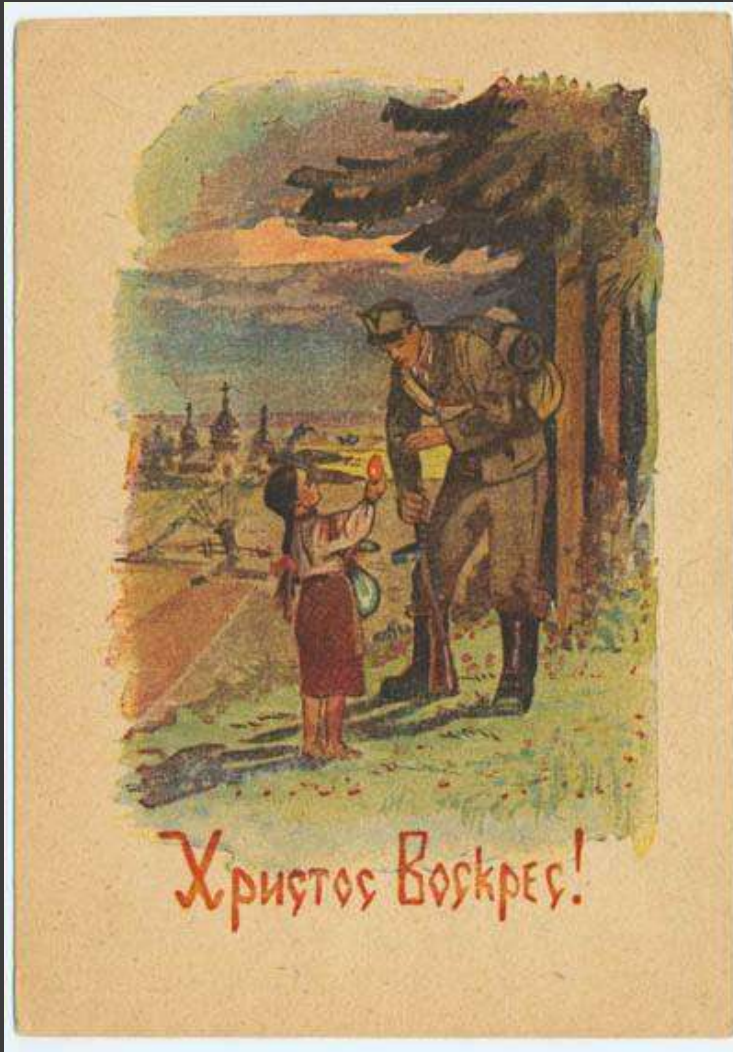
Партизани Української Повстанської армії намагалися жити повноцінним життям навіть у лісах. Серед дерев, відкритого неба і тріскучих морозів воїни УПА святкували Різдво й Новий рік.

На сторінці зібрані мальовані і друковані листівки УПА присвячені до Різдва - іноді шикарні, але переважно більшість листівок були кустарними. Але саме вони відкривають образ та дух націоналістичного підпілля.

Ісус. Позаду нього
з лісу вийшли
партизани.

Дівчинка принесла
пасхальне яйце
воїну УПА

Вселенная веселися!
Богъ отъ Дѣвы днесь родися,
2. Во вертепѣ со быдлѣты,
Которому ся кланяти
Царіе приходять.

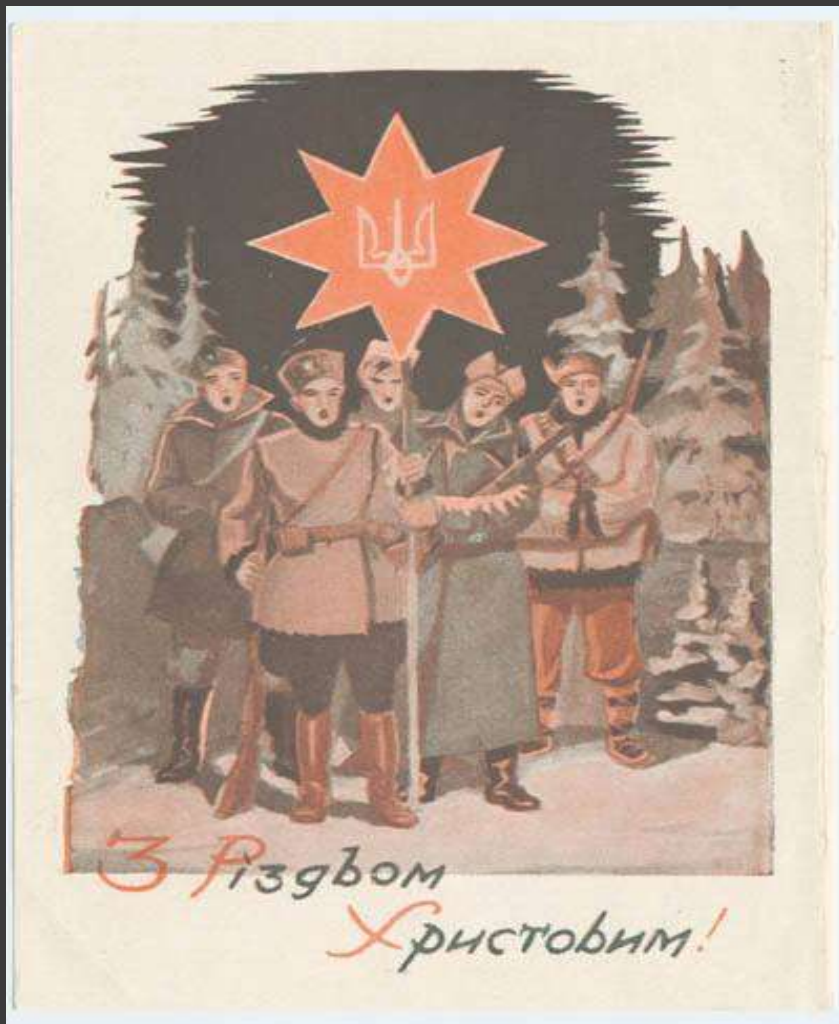
Чайширїйшїхъ ораманъ Свѣтѣ Р. Хр.
і Нового року 1907.

Накладомъ печати М. Белоуса въ Колодѣ

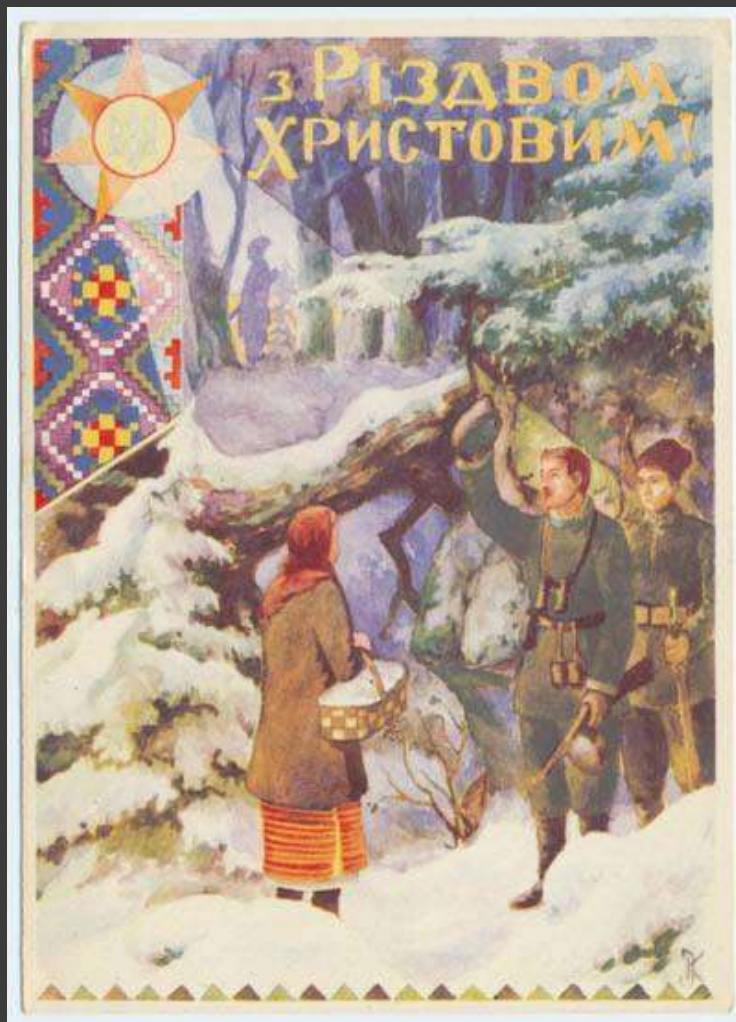
З Новим роком велика щастя,
Оно кождому придасть ся,
Тай здоров'я і літ багато,
Купу грошей ще до того.
Щиро ментьв.

18.6/1 1907. А. Петеръ Давосар

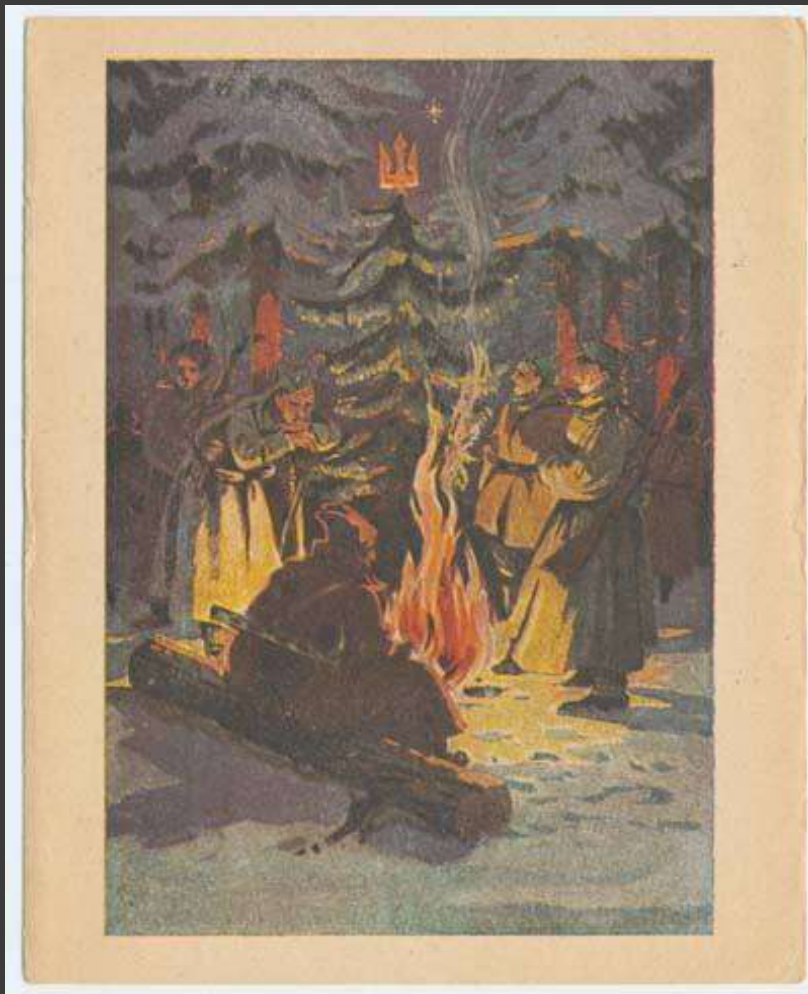
"З Новим роком, жичим
щастя / Оно кождому
придасть ся / Та й
здоров'я і літ много / Купу
грошей ще до цього.
Найширїйші желання
Свят Рїздва Христового і
Нового року 1907"

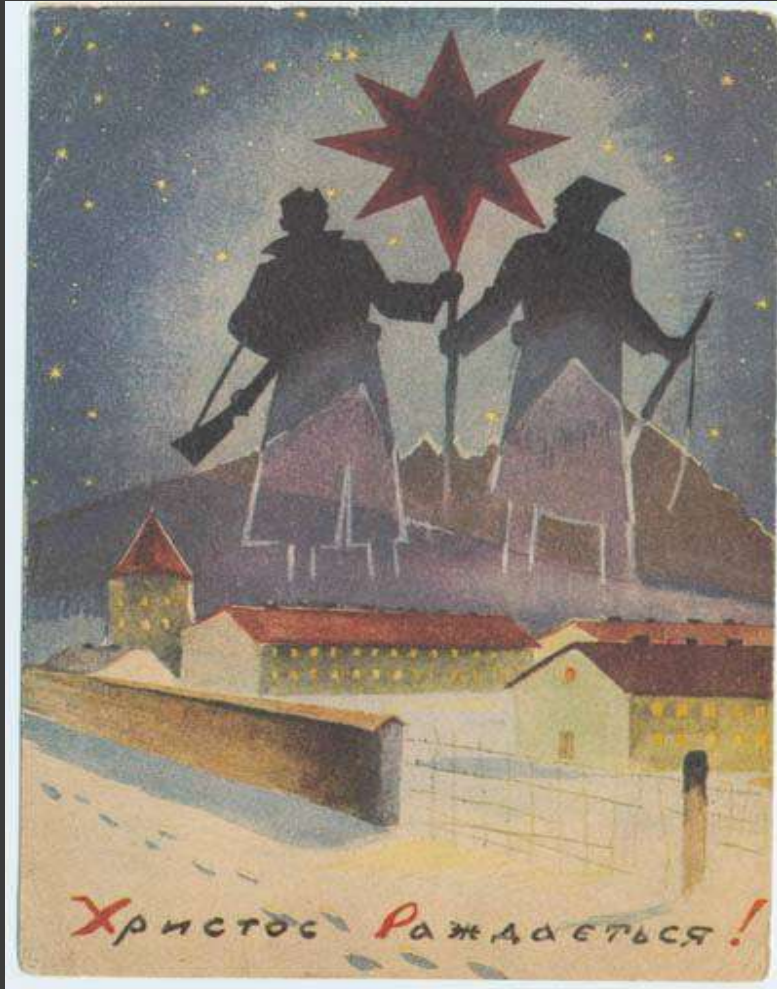
Повстанці як діти.
Видана в 1952 р.
або напередодні.
Художник: Юрій
Костів

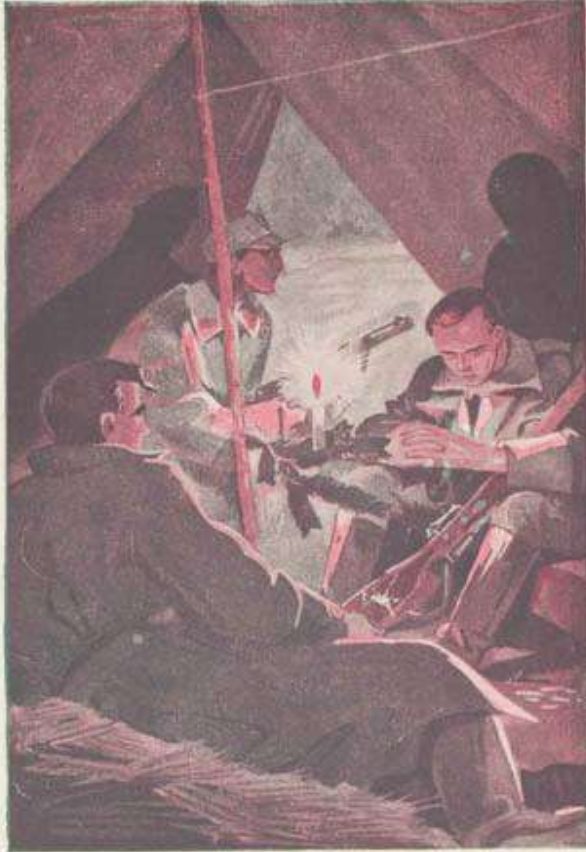
Ця листівка виконана складаною. На звороті надруковане вітання. Місце, час видання і автор невідомі

Місце, час видання
різдвяної листівки і
сам автор невідомі

Повстанський вертеп:
вірою і зброєю по
сталінському концтабору.
Видана у 1947 р.
Пресовим Бюро ЗП УГВР.

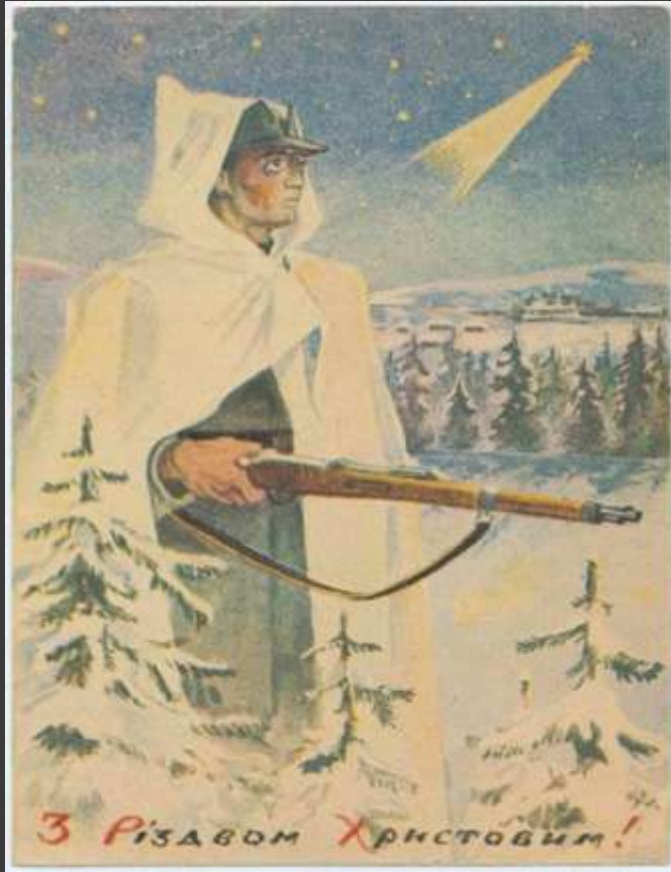
З Різдом Христовим!

Ще одна зворушлива картинка - молитва у наметі. Видана у 1952 р. або напередодні. Місце видання невідоме. На звороті напис: "Різдво в Україні 1952 року". Автором листівки є, очевидно, Юрій Костів

Автором листівки є художник, що підписався псевдонімом "Лев"

Майже на кожній листівці -
Віфлеємська зоря.
Коментар ЦДВР:
"Листівка видана у 1947
р. Пресовим Бюро ЗП
УГВР

З Різавом Христовим!

Янгол вказує партизанам - Свято настало. Видана ймовірно не пізніше 1952 р. Це встановлюється за надруком на звороті такого змісту: "...що буде в 52?? Свободна Україна! Певно: в 53"

Йдуть до церкви,
не втрачаючи
пильності. Листівка
видана Пресовим
Бюро ЗП УГВР у
1947 р.

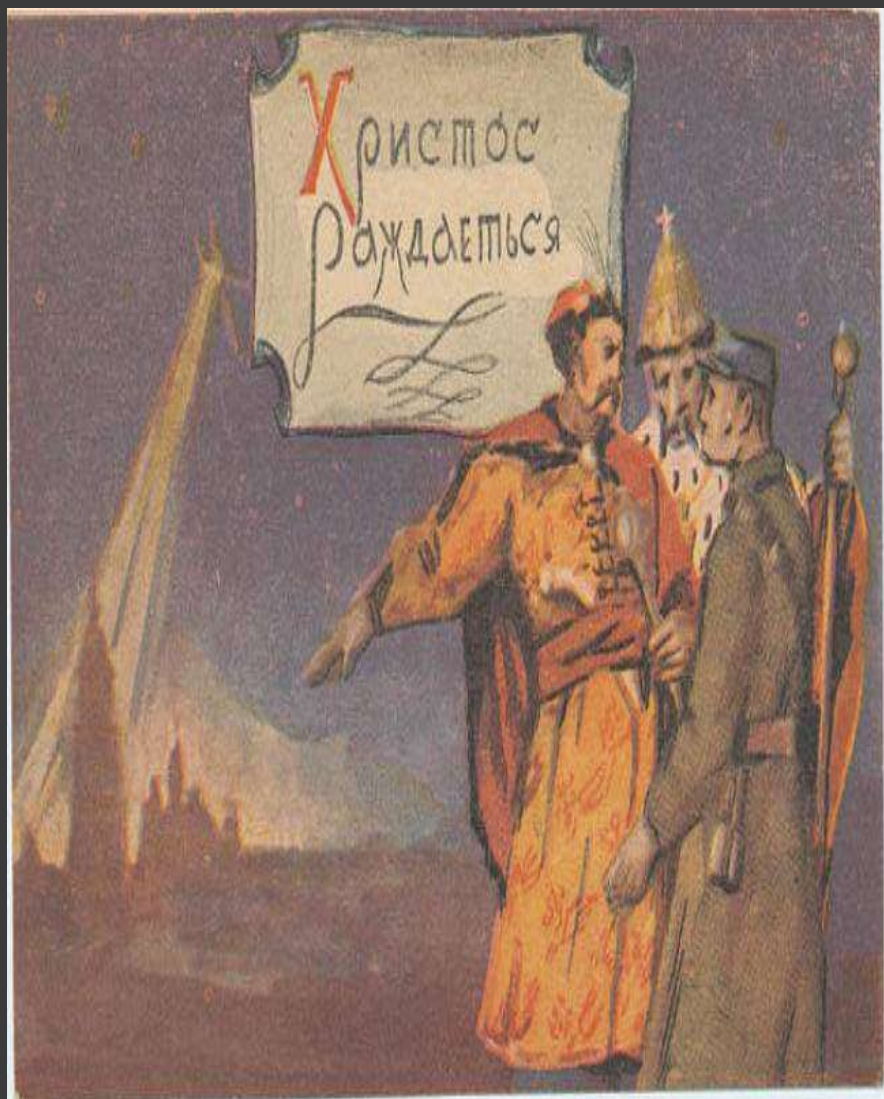

З Різв'ом Христовим!

Видана в 1952 р. або напередодні. Місце видання не встановлено. Художник Юрій Костів намалював серію із двох листівок, однакових за манерою виконання та стилем. Внизу листівки написано: "Наліпляючи українську поштову марку, допомагаєш Воюючій Україні!". У правому куті розміщено два прямокутники для наліплювання марок. Один підписаний: "Українська марка", інший "Державна марка".

А цей трембітар
уже з гвинтівкою.
Видана до 1947 р.

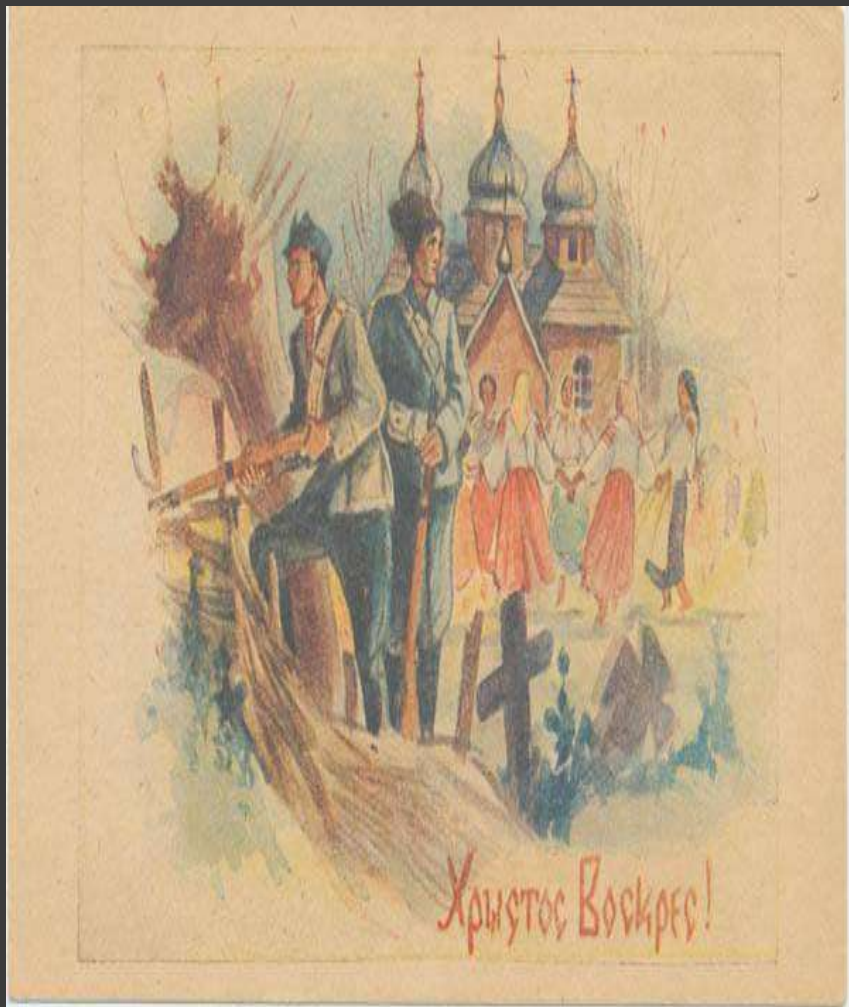

Бійця УПА вітають попередники у створенні держави - князь і гетьман. Без місця і часу видання. Автор не відомий. На звороті є такий надрук чотирма мовами – українською, англійською, французькою та німецькою: "Поштова листівка. Post card – Carte postale – Postkarte".

Ще одне традиційне для повстанської агітації зображення трьох воїнів - упівця, княжого дружинника і козака. Тут вони представлені як три царі, котрі вклоняються Новонародженому. Не вказано місця і часу видання. Автор: художник А. Каника

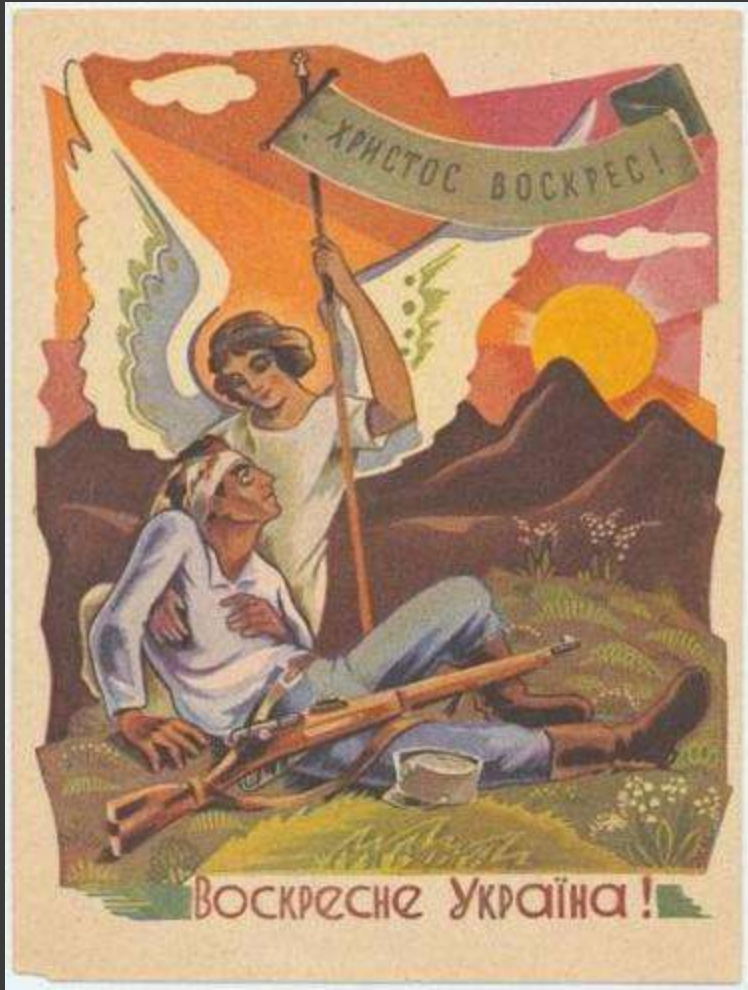

Партизани
прийшли до
церкви

Партизани
прийшли до
церкви

Христос воскрес —
воскресне і
Україна